

Dialogmöte för Färöarna Grönland och Åland

Dialogmöte för Färöarna Grönland och Åland

Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL)
DIALOGMÖTE ONLINE 28–29 SEPTEMBER

Innehåll

Inledning.....	3
Webinariet ”Karriärvägledning i en ny tid”	3
Strategier för livslång vägledning – den politiska ambitionen	3
Nordisk rapport om IKT & Vägledning – vad borde man göra?	4
Utmaningar i att utveckla system för e-vägledning –	5
vad har forskningen kommit fram till?	5
Vad kan e-vägledning handla om mer än information – vad kan man göra? Framtidskortet – ett attraktivt digitalt kartläggningsverktyg	6
Gruppdiskussion	7
Dialogmötet - inledning.....	8
Nyckelfaktorer – det väsentligaste i föreläsningarna kopplat till respektive självstyrande områdes behov.....	8
Policy nivå.....	8
Förvaltningsnivå	8
Vad säger forskningen? Ur ett forskarperspektiv	9
Vad görs i praktiken? Verktyg.....	9
Vilka IKT baserade verktyg används i vägledningsverksamheterna?	10
Vilka IKT baserade verktyg skulle ni behöva utveckla (börja använda)?.....	11
Avslutningsvis: vilka nyckelfaktorer får högsta prioritet?	11
Dialogmötet fortsätter – de självstyrande områdenas nuläge, utmaningar och förslag på framtidsstrategier.....	12
Färöarna	12
Nuläget	12
Utmaningar.....	12
Hur gå vidare?	13
Grönland.....	14
Nuläget	14
Utmaningar.....	14
Hur gå vidare?	14
Åland.....	16
Nuläget	16
Utmaningar.....	17
Hur gå vidare?	17
Expertutlåtande.....	18
Färöarna specifikt	18

Grönland specifikt	18
Åland specifikt	18
Gemensamma framgångsfaktor i nuläget.....	19
Vägledningscenters	19
Lära av varandra	19
Gemensamma framgångsfaktorer för fortsatt utveckling	19
Förse beslutsfattande politiker med bevis	19
Fortsatta utbildningsmöjligheter men i multiprofessionella team	19
Sammanfattningsvis – nyckelfaktor för fortsatt utveckling	20
Avslutande ord från Antra Carlsen – NVL:s huvudkoordinator.....	20

Inledning

Den 29 september möttes online från Åland NVL medlemmar från Färöarna, Grönland och Åland, vägledare, tjänstemän med strategisk funktion samt beslutsfattare för vuxenutbildning och vägledning för att diskutera strategier för livslångt lärande och livslång vägledning i de självstyrande områdena. Vilka vägledningssystem behöver de självstyrande områdena framledes? Vilka utmaningar och möjligheter finns med system för e-vägledning?

Dialogmötet föregicks av ett webinarium den 28 september med temat ”Karriärvägledning i en ny tid”. Målgruppen för webinariet var studiehandledare, elevhandledare, skolledare och rektorer, personal vid arbetsmarknads- och studieservicemyndigheter, arbets- och näringsbyråer samt övriga som arbetar med vägledning och samordning av vägledningstjänster. Webinariet skapade möjlighet att:

- Lära mer om strategier för vägledning i Norden
- Diskutera utmaningar med att utveckla e-vägledningssystem
- Reflektera över utmaningar och möjligheter med e-vägledning i de självstyrande områdena.

Bland inviterade talare fanns Ulla Jill Karlsson, konsultativ tjänsteman från Undervisnings- och kulturministeriet i Finland och Lars Hugsén, studie- och yrkesvägledare med mångårig erfarenhet av e-vägledning. För närvarande arbetar Lars som projektledare i Framtidskortet som är ett samarbete mellan Region Norrbotten, Region Blekinge, Arbetsmarknadsförvaltningen i Luleå kommun, Norrtälje vuxenutbildning samt vuxenutbildningen i Karlshamn, Sverige.

Dialogmötet den 29 september följde upp resultaten som skapats och riktlinjerna som tagits fram genom två tidigare dialogmöten: 2017 i Torshavn och 2019 i Nuuk. Dialogmötet tog utgångspunkt i uppföljningen av rapporten som arbetsgruppen för IKT & Vägledning gjort under 2020–2021 samt resultatet av den gruppdiskussion som fördes i samband med webinariet 28 september (dagen före). Dialogmötet avslutades med ett expertutlåtande från Raimo Vuorinen och hans kollega Jaana Kettunen, båda forskare vid Jyväskylä universitet i Finland.

Webinariet ”Karriärvägledning i en ny tid”

Webinariet öppnades av Ålands landskapsregerings utbildnings- och kulturminister Annika Hambrudd. Annika Hambrudd tog i sitt tal utgångspunkt i principen för livslångt lärande och den nordiska visionen 2030. Hambrudd menade att vår tids stora och viktigaste utmaning men samtidigt sporre och drivkraft är att ställa om Norden till ett hållbart samhälle. Hon fortsatte med att lyfta pandemin och påminde lyssnarna att genom kriser föds också nya kreativa idéer och tankar. Pandemin gav en ordentlig skjuts fram vad gäller vår användning av digitala medier. Digitaliseringen skapar nya förutsättningar till att utveckla en ny attraktiv vägledning i en ny tid: en vägledning med fokus på vuxnas utveckling av karriärkompetens vilket Hambrudd ansåg är centralt utifrån den arbetsmarknad vi har idag. Vägledningen ger meningsfulla och framgångsrika övergångar mellan utbildning och utbildning samt mellan utbildning och arbete i ett livslångt perspektiv.

Strategier för livslång vägledning – den politiska ambitionen

Ulla Jill Karlsson, konsultativ tjänsteman från undervisnings- och kulturministeriet i Finland berättade om Finlands nationella utvecklingsmål 2020–23 för att förbättra systemen för livslång handledning¹ på nationell-, regional- och lokal nivå. De nationella målen grundar sig på europeiska utvecklingsmål för livslång vägledning. Arbetet kommer dels att finansieras med EU-medel dels med nationella medel.

¹ I Finland används benämningen handledning i stället för vägledning men betydelsen är densamma.

Syftet med strategin är att främja individernas egna förutsättningar att fatta karriärbeslut, dvs. att utveckla individernas karriärkompetens (CMS) samt att säkerställa att de får tillräcklig och ändamålsenlig vägledning (information, rådgivning och handledning) genom flera olika kanaler. Arbetet är ett resultat av ett tätt samarbete mellan undervisnings- och kulturministeriet och näringsministeriet i Finland och har sin grund i det arbete som under många år pågått i Finlands s.k. LIV-forum². Strategin är godkänd av Sanna Marins regering och kopplad till regeringsprogrammets mål för utbildning, sysselsättning, välmående och delaktighet. Förankringen i det nuvarande regeringsprogrammet är tydlig.

De mål som lagts fram är att vägledning/handledning ska vara tillgänglig och kundorienterad, högklassig, evidensbaserad, jämlik och hållbar, digital, mångsektoriell och samordnad. För tillfället diskuteras, i de nationella LIV grupperna och på ministerierna, hur strategin ska genomföras i praktiken samt vilka uppföljningsverktyg och kriterier som behövs för uppföljningen. Publikationen Strategin för livslång handledning 2020–2023 har getts ut av LIV-forumet. En svenskspråkig version hittas på <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162578>.

Nordisk rapport om IKT & Vägledning – vad borde man göra?

Deirdre Hansen, lärare, vägledare, projektledare och tidigare medlem av NVL och arbetsgruppen IKT & Vägledning presenterade den rapport hon varit redaktör och skribent för. Hon sammanfattade det karaktäristiska i vägledningssystemen i de självstyrande områdena och konstaterade samtidigt att Färöarna, Grönland och Åland har samma utmaningar trots flera olikheter. Hon berättade hur arbetsgruppen startade sitt arbete, om uppdraget och vad man kom fram till. Rapporten *”Modell og anbefalinger for e-vejledning i de nordiske selvstyrende regioner: Grønland, Færøerne og Åland”* hittas [här](#).

Rapporten bygger på fyra års samarbete i arbetsgruppen "IKT och vägledning" inom ramen för det nordiska nätverket för vuxenutbildning (NVL). I arbetsgruppen har funnits representanter från Färöarna, Grönland och Åland. Samarbetet har bidragit till de självstyrande områdenas utveckling av en hållbar lokal strategi och politik för vägledningssystem där e-vägledning är i fokus.

I arbetet kom man fram till att inrättandet av e-vägledning är av stor betydelse för upprätthållandet av social rättvisa, en välfärdstjänst som borde byggas upp efter internationella standarder. Hansen lyfte betydelsen av att anpassa systemen till de lokala behoven och hänvisade till Ronald Sultanas uttalande om karriärvägledning i små samhällen:

” One cannot downscale guidance services from larger countries, because small countries or regions have other social, economic and cultural conditions that are specific for their societies” Sultana, R. Challenges for Career Guidance in Small States, Malta: Guttenberg Press, 2006.

Deirdre Hansen betonade också behovet av kompetenshöjning hos yrkesverksamma vägledare. Hon tog också upp hur viktigt det är att ha gemensamma etiska riktlinjer, inte enbart för vägledning i stort utan även för e-vägledning.

Nyckelord för ett framgångsrikt arbete med rapporten har varit: Nordic Cooperation, Cross-sectored cooperation, Legislation, Executive orders, Economy, Lifelong Guidance Strategy, Adult education, Validation, Network service, Network security, Guidance system structure, Ethical guidelines, Career Guidance education, Professional Career Guidance Counsellors.

² Ett forum och en arbetssektion för livslång vägledning (LIV) som fick i uppdrag att bereda en ny strategi för livslång handledning i Finland.

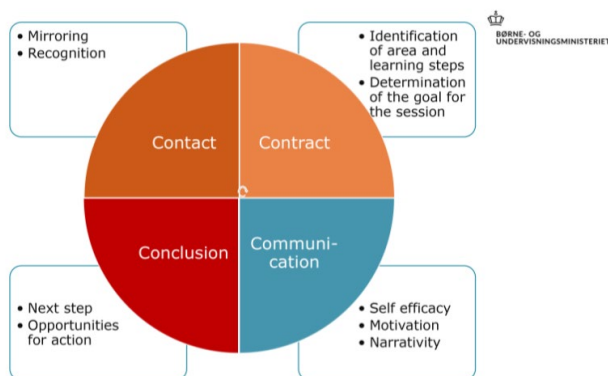
Utmaningar i att utveckla system för e-vägledning – vad har forskningen kommit fram till?

Dr Jaana Kettunen, biträdande professor vid Jyväskylä universitet i Finland föreläste om utmaningar i utvecklandet av system för e-vägledning. Jaana Kettunen fokuserar i sin forskning på evidensbaserad praxis för livslång vägledning, policyutveckling och användning av IKT i vägledning.

Jaana Kettunen talade om betydelsen av olika tillvägagångssätt (approacher) för e-vägledning. Hon anser att dagens e-vägledning har en förhållandevis snäv approach – en "information approach". E-vägledningen handlar fortsättningsvis mestadels om att leverera/ge information, textbaserad information. Utmaningen i rollen som leverantör av information är att ta hänsyn till mottagarens behov och olikheter. Hur lätt eller svårt är det för mottagaren att ta emot informationen? Är den välanpassad till mottagaren? Hur ska mottagaren hitta informationen och förstå den?

Kettunen ser dock att användningen av e-vägledning håller på att utvidgas mot en mer kommunikativ och interaktiv approach – "communication approach". Vägledarna som använder IKT har en mer aktiv roll än tidigare. Det handlar inte längre enbart om att leverera information utan också om att ge "self-service". Utmaningen med detta tillvägagångssätt är att kommunikationen och interaktionen utgår från sökandes bakgrund och behov, inte utgående från vad vägledaren klarar av/behärskar att göra eller ge. För att få reda på bäst lämpad kommunikation och interaktion behöver vi kartlägga målgruppens bakgrund och behov (inflyttad? funktionsvariationer? ålder m.m.) och hur man kan/borde motivera den sökande att gå in i en självvärderande process (t.ex. i form av karriärtester). Med en kommunikativ approach blir e-vägledningen ett mer effektivt komplement och alternativ till vägledning IRL och face-to-face.

Kettunen belyste betydelsen av olika approacher med Danmarks 4C modell: contact, contract, communication, conclusion. När Danmark utvecklade sin e-vägledning behövde de nya metoder och riktlinjer. De utvecklade en kommunikationsmodell med fyra faser: Kontakt, kontrakt, kommunikation och slutsats, även kallad 4C-modellen (på danska: 4K-modeller). En engelsk beskrivning av modellen finns på: https://www.ug.dk/sites/default/files/4k_model_uk_final_3.pdf

Kettunens slutsats var följande: När vi utvecklar vår e-vägledning, i valet av riktning och omfattning, bör vi ställa oss frågan vad vi vill att de vägledningssökande ska få? Vilken form av e-vägledning tjäna syftet bäst? Nyckelfaktorer för framgång är således att kartlägga: Vilken är vår målgrupp? Vilka behov har målgruppen? Vad behöver vi mot bakgrund av deras behov? Hur kan vi förändras/utvecklas/"move forward"? Hur gör vi oss tillgängliga online?

E-vägledning kostar och det är lätt hänt att kostnaderna styr besluten om e-vägledningens omfattning och riktning. Viktigt att beslutsfattare ser på e-vägledningen som en långsiktig investering, dvs. jämför

kostnaderna med de långsiktiga effektmålen. För att det ska vara möjligt behöver beslutsfattarna utgå från en strategi. E-vägledningen behöver således även ha en "strategy approach".

Vad kan e-vägledning handla om mer än information – vad kan man göra?

Framtidskortet – ett attraktivt digitalt kartläggningsverktyg

Lars Hugsén med partners presenterade sitt projekt Framtidskortet. I och med presentationen fick deltagarna i webinariet se vad e-vägledning kan vara mer än att ge information. Framtidskortet är ett klientcentrerat, webbaserat verktyg som bidrar till förbättrad kvalitet och högre effektivitet i vägledningsprocessen. Kärnan i Framtidskortet är digitala kortlekar som kan handla om yrken, kompetenser, utbildningar eller vad som passar för en specifik vägledningsverksamhet. Se www.framtidskortet.se

Lars Hugsén, är projektledare i Framtidskortet och övrig tid arbetar han som vägledare för vuxna vid Norrtälje vuxenutbildning. Agneta Andersson är studievägledare på vuxenutbildningen i Karlshamn och Börje Lindqvist är f.d. vägledare och arbetar nu i huvudsak som process- och projektledare vid utvecklingsenheten vid Arbetsmarknadsförvaltningen i Luleå kommun, Sverige.

Framtidskortet är ett samregionalt utvecklingsprojekt, en förstudie. Projektiden är juni 2020-september (oktober) 2021. Budgeten är på 970 00 SEK (+ 430 000 SEK personella resurser), ca 1,5 miljoner SEK. Finansiärerna är Region Norrbotten, Region Blekinge, Norrtälje, Karlshamn och Luleå kommun i Sverige. Projektägarna är: Karlshamn, Norrtälje och Luleå kommun. Projektet har tre övergripande mål:

1. Skapa ett digitalt vägledningsverktyg (kartläggningsverktyg)
2. Undersöka/testa en chatbot för studie- och yrkesvägledning och studieadministration (vuxenutbildning)
3. Skapa en webbplats/ett showroom för projektet www.framtidskortet.se

Presentatörerna började med att konstatera hur väl webinariets tema – karriärvägledning i en ny tid – är kopplat till vad deras projekt handlar om. Då de startade projektet hade de ingen aning om att de skulle samtidigt leva i en pandemi som gjorde att de fick "leva i utvecklingen av verktyget" i en helt ny tid. Förutom att utveckla ett digitalt kartläggningsverktyg som kan fungera som underlag för en fördjupad vägledning, dvs. en vägledning som utvecklar den sökandes karriärkompetens/valkompetens, så ingår i uppdraget att ta fram en struktur för en medlemsbaserad organisation för fortsatt drift och utveckling av verktyget. Inom projektet Framtidskortet vill man arbeta "medskapande", dvs. erbjuda intresserade "testare" att medverka i utvecklingen av kartläggningsverktyget och chatboten genom öppna möten och kortverkstäder. Hugsén understryker att detta är ett projekt där vägledare bygger för vägledare!

Hugsén, Andersson och Lindqvist betonar i slutet av sin presentation hur viktigt det är att ha en strategi och ett gemensamt mål. Dessa partners har känt varandra långt före projektet startade och haft en gemensam vision. Därför tror de att utvecklingsprocessen gått snabbare än de hade planerat/trott. Det är viktigt med visioner och gemensamma målbilder - då blir det fart och flera stora kliv framåt. Utvecklingsmöjligheterna är stora och projektet kommer att pågå under en längre tid. Som Hugsén uttryckte det:

- Vi äger utvecklingsmöjligheten
- Vi äger kunskapen i att utveckla verktyget
- Vi har avtal som gör att vi kan utveckla direkt
- Vi har struktur för att fånga upp användarönskemål

- Alla avgifter från medlemmar kommer oavkortat att gå till att driva och utveckla Framtidskortet.

Utvecklingsmöjligheter

Lars Hagelin

- ✓ Vi äger utvecklingsmöjligheten
- ✓ Vi äger kunskap i att utveckla verktyget
- ✓ Vi har avtal som gör att vi kan utveckla direkt
- ✓ Vi har struktur för fånga upp användarönskemål
- ✓ Alla avgifter går oavkortat till att driva och utveckla Framtidskortet

Gruppdiskussion

I slutet av webinariet erbjöds deltagarna att närvara i en gruppdiskussion. Syftet med gruppdiskussionen var att, utifrån deltagarnas verkliga behov, hitta nyckelfaktorer för IKT och vägledning (nyckelfaktorer = avgörande faktorer, framgångsfaktorer). Gruppdiskussionerna utgick från följande frågeställningar:

1. Utgående från ditt arbete och din målgrupp inom vägledning:
 - a. vilka nyckelfaktorer identifierade du i respektive presentation?
(Nämn en nyckelfaktor från varje presentation?)
2. Utifrån ditt verkliga behov och behoven som din målgrupp har:
 - b. vilken nyckelfaktor får högsta prioritet?
(Rangordna dina nyckelfaktorer!)
3. Det finns flera olika IKT baserade verktyg inom vägledning. Utgående från ditt och din målgrupps verkliga behov:
 - c. Vilka IKT baserade verktyg används i din verksamhet idag?
 - d. Vilka IKT baserade verktyg skulle ni behöva utveckla (börja använda)?

Dialogmötet - inledning

Dialogmötet inleddes med en presentation av resultatet från webinariets gruppdiskussioner. Presentationen genomfördes av moderator Yana Jahrén och NVL:s huvudkoordinator Antra Carlsen.

Gruppdiskussionerna resulterade i följande nyckelfaktorer:

Nyckelfaktorer – det väsentligaste i föreläsningarna kopplat till respektive självstyrande områdes behov

Policy nivå

Konsultativ tjänsteman Ulla Jill Karlsson från undervisnings- och kulturministeriet i Finland. Webinardeltagarna ansåg följande vara det viktigaste i hennes presentation utgående från deras upplevda behov:

- Kontinuerligt lärande stöder det livslånga lärandet³ och är nyckeln till att samhället och enskilda individer klarar av förändringar.
- Helhetlig och kundorienterad vägledning med bra uppföljningssystem är viktigt.
- Kvalitetssäkring genom att bland annat utbilda vägledare.

Sammanfattning – nyckelfaktorer på policynivå:

- Förändringsbenägenhet
- Komplex och individcentrerad vägledning i praktiken
- Kvalitetssäkring genom uppföljningssystem och kompetenshöjning
- Tvärsektoriell och samordnad vägledning

Förvaltningsnivå

Deirdre Hansen, redaktör och skribent av rapporten IKT och Vägledning. Webinardeltagarna ansåg följande vara det viktigaste i hennes presentation utgående från deras upplevda behov:

³ Kontinuerligt lärande fokuserar på möjligheten för personer i arbetsför ålder att utveckla sin kompetens medan begreppet livslångt lärande vilar på principen om att individens lärande inte är avslutat i ungdomsåren, utan fortgår och bör fortgå under hela livet. Lärandet sker inte enbart inom ramen för olika typer av formell utbildning, utan även i arbetslivet och i vardagen. Skribentens kommentar med hänvisning till Per-Erik Ellströms förklaringsmodell för skillnaden mellan kontinuerligt lärande och livslångt lärande. Per-Erik Ellström är professor i pedagogik vid Linköpings universitet.

- Det är viktigt att bygga nätverk och att olika aktörer samarbetar när det gäller vägledning. Det är viktigt att involvera alla intressenter och "känna av stämningen" (ha fingret på pulsen). Detta låter sig göras genom att fortsätta hålla kontakt med alla aktörer (nätverk).
- Samordning och pengar till system i stället för pengar till tjänster.
- Verktyg och modeller kan vara bra inspiration, men inte flyttas direkt mellan länder/kulturer, måste anpassas till olika områden och målgrupper.
- Små länder har egna utmaningar och därför kan man inte enbart skala ner lösningar från andra och större länder.
- Gemensamma utbildningstillfällen för vägledare i olika verksamheter. Bra att ha en gemensam referensram när man kommer tillbaka till arbetet efter utbildning.

Sammanfattning – nyckelfaktorer på förvaltningsnivå:

- Samarbete genom nätverk
- Finansiering av samordnande system
- Lokalt anpassade lösningar
- Involvera alla – engagemang hos alla
- Gemensamma forum, Gemensamma utbildningar – "tala samma språk"

Vad säger forskningen? Ur ett forskarperspektiv

Jaana Kettunen, forskare vid Jyväskylä universitet i Finland. Webinardeltagarna ansåg följande vara det viktigaste i hennes presentation utgående från deras upplevda behov:

- Etiska aspekter i digital vägledning är centrala – det är viktigt att det finns en möjlighet för alla att vara med.
- IKT kan vara så mycket mer än information – viktigt att tänka nytt inom e-vägledning, inte enbart fortsätta med face-to-face vägledning online.
- IKT är ett bra verktyg – men vad vet vi om målgruppens kunskaper? Kan de hantera de tjänster som erbjuds? Inte en självklarhet. Även unga kan ha svårighet med att ta emot e-vägledning.
- Viktigt att tänka kvalitet och säkerhet när IKT används. GDPR har infört nya krav.
- Från informationsförmedling till att vara interaktör.

Sammanfattning – nyckelfaktorer ur ett forskarperspektiv

- Kvalitetssäkring genom en gemensam etisk grund.
- Öka nyttjandegraden av IKT. Från informationsförmedling till interaktion.
- Fokusera på målgruppens behov.

Vad görs i praktiken? Verktyg

Lars Hugsén med partners presenterade sitt projekt Framtidskort.se. Webinardeltagarna ansåg följande vara det viktigaste i deras presentation utgående från deras upplevda behov:

- Covid har hjälpt till att utveckla digitala verktyg: det är en styrka att erbjuda olika alternativ – att vi kan mötas oavsett begränsningar i stället för att träffas fysiskt.
- Möjligheten i digital vägledning är att den sökande kan vara anonym – på det sättet kan den sökande vara helt ärlig och kan till och med lämna chatten när hen vill, inte fastna i ett fysiskt rum.

- Flexibel vägledning betyder anpassad till målgrupp. Kultur spelar också en roll och anonym vägledningstjänst är särskilt viktig (på Grönland). Flexibel vägledning betyder att man anpassar sig till målgruppen.
- Flexibla vägledningmöten med beaktande av målgruppens olikheter. Utveckling av karriärkompetens/valkompetens.
- När man har hundratals elever på en vägledare i en skola kan man inte samtala med alla. Med kortmodellen kunde flera elever involveras i förberedelse inför samtalet.
- "Undersökande vägledning" och "samtalsunderlag" låter som mycket bra verktyg inför vidare samtal. Framtidskortet stödjer utvecklingen av CMS och "learn – to-learn" kompetens, att inte välja är också ett val.
- Viktigt med flexibilitet i de modeller man tar till sig. Bra om man får tillfälle att träna sig i att jobba med e-vägledning och träna kunskapen som hänger ihop med det. Exempel från Norge och deras nationella webbplats. Team med olika kompetenser är bra, att lära av varandra och få stöd av varandra, alla har inte samma utbildning/bakgrund.
- Utveckling av digitala kompetenser är en nyckel till användandet av IKT inom vägledning. Målgruppen ska kunna använda de verktyg som erbjuds. Vägledare skall kunna ta till sig och anpassa IKT baserade verktyg som den sökande efterfrågar och vill/kan använda. Kvalitet är viktigt.

Sammanfattning – nyckelfaktorer utgående från praktiken

- Flexibla vägledningmöten med beaktande av målgruppens olikheter.
- Flexibla vägledningsverktyg för utveckling av CMS.
- Digital kompetens hos vägledarna och deras målgrupp.

Vilka IKT baserade verktyg används i vägledningsverksamheterna?

Antra Carlsen presenterade resultatet av gruppdiskussionen gällande vilka IKT baserade verktyg som används idag och vilka som skulle behöva utvecklas utifrån webinar deltagarnas upplevda behov.

Carlsen konstaterade att det finns ett spektrum, dvs. en lång rad av föreslagna verktyg och ställde en retorisk fråga: i vilket syfte används just dessa verktyg? Vägledarens eller den sökandes?

- **E-mail**
 - Fungerar bra till att boka möten
 - Fungerar bra för att ge information men inte för vägledning
 - Används ofta av vuxna eftersom de känner sig bekväma med det
- **Zoom / Messenger / Teams (til online-möten)**
 - Fungerar bra till 1:1 samtal men inte så bra för gruppsamtal
 - Messenger mest for kontaktskapande
- **Chat**
 - Det är skillnad på att säga nånting till en vägledare och att skriva i en chatt (det är många nyanser som går förlorade)
 - Det är svårt att hantera och bemanna en chatt
 - Mycket diskussioner kring chat och hur den kan förbättras
- **Quiz**
 - Fungerar bra som underlag för samtal

Diskussion:

- Det finns behov av vägledning hela livet: från skola till livslångt lärande. Olika verktyg behövs för de olika faserna.
- Det är individuellt vad målgrupperna använder. Målgrupperna har olika behov.
- Som vägledare är det viktigt att man kan använda många olika verktyg och välja relevanta verktyg i förhållande till målgrupp.

Vilka IKT baserade verktyg skulle ni behöva utveckla (börja använda)?

- Digital vägledning i form av chatt med en karriärvägledare
- Undersök Chatbox (robot) funktioner för att svara på korta frågor
- Framtidskortet skulle vara intressant att testa inom Ålands arbetsförmedling AMS
- När man har 600 elever och en vägledare på skolan kan man inte samtala med alla. Med kortmodellen kunde flera elever involveras i förberedelse inför samtalet.

Diskussion:

- Hur kan alla målgrupper tillgodoses? Det är individuellt vad målgrupperna använder och föredrar som verktyg.

Avslutningsvis: vilka nyckelfaktorer får högsta prioritet?

Moderator Yana Jahrén konstaterar att webinarideltagarna givit högsta prioritet till

1. System för utveckling av CMS (livslångt/kontinuerligt lärande)
2. Ökad tillgänglighet
3. Nationell strategi och samordning (enhetlighet)
4. Finansiering utifrån strategiska beslut (inte budgetbeslut), dvs. få beslutsfattare med på tåget

Dialogmötet fortsätter – de självstyrande områdenas nuläge, utmaningar och förslag på framtidsstrategier

Vilka utvecklingsmöjligheter finns i respektive självstyrande område? Vad är viktigast NU (i nuläget) för att komma vidare? Vilken är de största utmaningarna? Vilka förslag finns inför framtiden?

Färöarna

Följande är en sammanställning från dialogmötet av de presentationer som hölls av NVL:s koordinator på Färöarna John Dalsgaro och Hanna Jensen, NVL-medlem och Rector vid Miðnám á Kambsdali.

Nuläget

Färöarna har verksamheter för livslångt lärande (utbildning, kurser, lärlingsutbildning) och livslång vägledning (vägledningsstugan/ett center) samt system för validering.

På Färöarna finns lagar och förordningar samt andra riktgivande styrdokument för vuxenutbildning, vägledning och validering men det finns ingen övergripande lag och förordning. Olika styrdokument använder också olika begrepp, vilket försvårar helhetsperspektivet. Styrdokumenterna ger inte en enhetlig bild av vad vägledningen har för syfte, mål och innehåll.

Färöarnas approach till e-vägledning håller på att förändras: från en begränsad approach med information till en vidgad approach med fokus på kommunikation. De vill fortsätta öka synligheten av vägledare online och få mer dynamik i kommunikationen samt vara bättre på att uppdatera aktualiteter av information som finns online.

Färöarna har vissa samarbeten mellan vägledare och gjort ett "bottom-up" utvecklingsarbete vilket de anser givit en snabbare förändringstakt. Färöarna arbetar med egna etiska riktlinjer och de har investerat i utbildningsmöjligheter för vägledare. De har en MA (master) i vägledning och flera yrkesverksamma vägledare har deltagit i fortbildningar tillsammans, bland annat i "Summer school" hos Jaana Kettunen vid Jyväskylän universitet i Finland.

Det finns stora utvecklingsmöjligheter på Färöarna. De upplever att de är på väg framåt och har fått finansiering för utvecklingsåtgärder. Vägledning är ett arbete som tillhör allt fler instanser, inte enbart skolor och arbetsförmedlingar. Därför är ett fokusområde i nuläget *samarbetsformer*, utökad kommunikationen mellan vägledare i olika verksamheter/instanser. Viktigast just nu är också att ta fram gemensamma etiska riktlinjer. Arbetet har påbörjats, dvs. att få till en dialog mellan vägledarna om värdegrund och etiska riktlinjer och implementera dem. Gemensam policy, gemensam värdegrund utökar också samarbetet.

Utmaningar

Utmaningarna är flera: ett är de inflyttade och återflyttarna. De har inga nätverk/kontakter då de flyttar till/tillbaka till Färöarna. Det är svårt för dem att få vägledning om den inflyttade inte kan tala danska eller färöiska. Övriga utmaningar:

- Uppdatera lagar och få en systematik, också i begreppen. Få en "röd tråd" i alla styrdokument. Gemensam uppgift.
- Samordning. Har fått ett vägledningscenter och tjänster för inflyttade, dvs. Färöarna har flera bra tjänster, men de är inte ihopkopplade till ett högre officiellt myndighetsmål. Det kan ha bra eller mindre bra samarbete (informellt) men det är ingen som förenhetligar och ansvarar för alla.
- Fortfarande för få resurser och begränsad möjlighet till kompetenshöjning genom regelbundna utbildningar och fortbildningar.

- Fundera vidare på, utveckla, kvalitetssäkra genom etiska riktlinjer (guidelines): Vad är kvalitetsvägledning och varför?

Hur gå vidare?

- Arbete med styrdokument och terminologin i dem. Denna problematik påverkar också samordningsbehovet. Att man arbetar på samma sätt, med samma uppfattning om syfte och mål och hur.
- Samordna de tjänster som finns. Kommit några steg framåt, men det finns inte ännu en koppling till ett högre officiellt myndighetsmål. Ingen tjänsteman/politiker håller i frågan "högst upp". Någon person måste väljas/utses att hålla i/ansvara för frågan.
- Mer utbildning och fortbildning.
- Kvalitetssäkring. Etiska riktlinjer, att diskutera öppet och i breda forum kring värdegrund. Kvalitetskontroll genom omvärldsbevakning saknas. Måste stadfästa etiska riktlinjer och annat kring kvalitetssäkring.
- Regelbundna undersökningar/datainsamlingar som kan användas som underlag för utveckling/förbättringar. Måste ha en klar strategi, uppdatera och precisera, sätta ord på den klara strategin.

Udfordringer

Hanna Jensen avslutar med en metafor och säger: "Vi har många byggstenar men vi måste först sätta upp flaggan!"

Konklusion

Myndigheder bør lave og opdatere love, bekendtgørelser m.v for livslang vejledning

Der bør afsættes ressourcer til uddannelse og efteruddannelse

Etiske retningslinjer og kvalitetssikring må stadfæstes

Samordning af tilbud for målgrupper for livslangvejledning – igennem tovholder

Regelmæssige undersøgelser, indsamling af data og

Klar strategi

Grönland

Grönlands nuläge, utmaningar och framtidsstrategi presenterades av Ilse Jensen, e-vägledare på Undervisningsministeriet i Danmark.

Nuläget

På Grönland har man varit bra på att göra övergripande lagar för alla typer av vägledning och man har tagit initiativ till utveckling för vuxenutbildning, ett arbete "top-down".

De stora avstånden på Grönland gör e-vägledningen särskilt viktig. Grönland har kopierat Danmarks e-vägledningssystem och håller nu på att anpassa systemet till sina behov, bland annat genom att användaren ska kunna få vägledning på danska alternativt grönländska. Ilse Jensen understryker att man inte kan kopiera hela system, metoder och modeller utan de måste anpassas till lokala behov. I strategierna måste kulturen "tänkas in". Den danska modellen passar således inte rakt av utan måste dimensioneras och anpassas till grönländska förhållanden.

Många saker är viktiga i den utveckling som just nu pågår. Svårt att prioritera men stärkt samarbete mellan vägledare är troligtvis det viktigaste. Det finns utvecklingsmöjligheter i att stärka nätverken och forma gemensamma etiska riktlinjer (guidelines).

Utmaningar

Den stora utmaningen är Grönlands geografi: en stor ö med långa avstånd mellan kommunerna/byarna utan vägförbindelser! Ska man mötas fysiskt så handlar det om flygplan, helikopter eller båt. Viktigast just nu är således att finna digitala lösningar för vägledning, dvs. bredda möjligheten att använda IKT: allt från bättre internettäckning till utbildning för användarna av e-vägledning, dvs. kompetenshöjande insatser både för de yrkesverksamma vägledarna och för målgruppen för vägledning.

De digitala medier som nu väljs: är de viktigast för vägledarna eller för målgruppen?

En annan utmaning är att få vuxna på Grönland kommer på vägledning. Man har prövat bjuda in dem till enskilda möten men de kommer inte. Kan digitala konferenser vara ett bättre sätt?

Hur gå vidare?

- Framtidsstrategin är att utveckla e-vägledningen:
- Få en bättre täckning. Dålig internettäckning. Finns inte på hela Grönland. Kommer år 2022. De tekniska systemen måste fungera!
- Den danska modellen för e-vägledning behöver omdimensioneras för att vara bättre anpassad till grönlänningarnas behov.
- Ökad tillgänglighet: alla ska ha möjlighet att få vägledning: fokus på de ungas behov av vägledning men också lyfta fram/pröva mer kollektiva vägledningsformer för vuxna. Fokus mer på gruppen än på mig och kanske det gör att till exempel vuxna män kommer till vägledning?

Hvorfor vejledning i kollektive organiseringsformer?

- Øget ansvarlighed og effektivitet
- Mere støtte og opmuntring
- Mere information og flere færdighed
- Mere refleksion
- Flere deltagelsesmuligheder
- Genkendelse og almengørelse
- Øget forståelse og handlemuligheder

- Utveckla samarbetet mellan vägledare: kollektiva vägledningsformer och ändrat mindset hos vägledarna.
- Utbildning i att använda digitala medier både för vägledare och till vägledningssökande. E-vägledning: vad, hur, varför borde ingå i vägledarutbildningen. I dagens vägledarutbildning lär man sig att kommunicera i en vägledning som sker face-to-face (IRL) men inte hur man vägleder på distans och online.

Vejlederuddannelsen

- Undervisning i brugen af digitale medier som kommunikationsplatform, og hvad der gør sig særligt vigtigt for de enkelte digitale former, skal være en obligatorisk del af vejlederuddannelsen og skal skrives ind i studieordningen!
- Efteruddannelse til alle allerede uddannede vejledere

- Att inte bara använda e-vägledning som en informationskanal utan börja använda en mer vidgad approach och utgående från målgruppens behov. Ilse Jensen understryker att de måste ha ett bredare perspektiv på vad vägledning kan vara och för vem.

For ikke at glemme....

- Online Videndeling
- Digitale netværks-og sparingsmøder for vejledere
- Online efteruddannelse og kurser til vejledere
- Digitale afklaringsværktøjer
- <https://www.ug.dk/inspiration/vejledningsvaerktoejer-0>
- Vejlednings af målgrupper i kollektive organiseringsformer.....

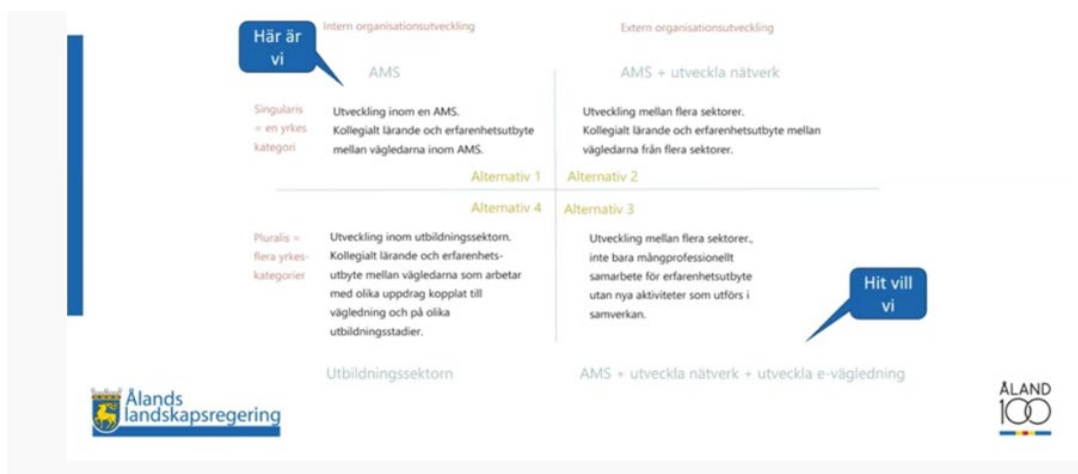
Det allra viktigaste är ändå, enligt Jensen, att börja med att ändra mindset hos vägledarna. Vad tänker vägledarna om e-vägledning? Hur borde vägledarna tänka?

Åland

Följande är en sammanställning från dialogmötet av de presentationer som hölls av NVL:s koordinator på Åland Bodil Regårdh och myndighetschef Tomas Lundberg, Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS), Ålands arbetsförmedling.

Nuläget

På Åland har en kartläggning gjorts av vägledningsbehovet (2013–14) vilket resulterade i att man startade en förprojektering med EU-stödfinansiering, projektet **Vägledning på Åland** (2017–19). Projektet tog fram ett förslag till en samordnad vägledning på Åland. En försöksverksamhet startades 2019 med namnet **Visa vägen** (Visa = vägledning i samverkan). Våren 2021 meddelade den politiska landskapsregeringen att de avsåg att avsluta projektet och införliva Visa vägen i AMS regi. Att AMS valdes som huvudman påverkades av den statistik (uppföljning) som gjorts av besökarna hos Visa vägen. Den politiska landskapsregeringen blev av projektägaren (Utbildningsbyrån vid landskapsregeringen) presenterade tre alternativ till fortsättning i AMS regi. Landskapsregeringen beslöt att Visa vägen skulle fortsätta i enlighet med alternativ 1 av 3. Bodil Regårdh förklarade vid dialogmötet att alternativ ett (1) var det billigaste sättet att fortsätta. Beslutet var således ett budgetbeslut i första hand, inte ett strategibeslut.

Alternativ 1:

- Intern organisationsutveckling hos AMS.
- Utveckling av en yrkeskategori: vägledarna. En karriärvägledare anställs.
- Kollegialt lärande och erfarenhetsutbyte mellan vägledarna på AMS.

Alternativ 2:

- Extern organisationsutveckling.
- AMS ansvarar för utvecklandet av nya nätverk mellan vägledare i olika verksamheter.
- Utveckling mellan flera sektorer.
- Kollegialt lärande och erfarenhetsutbyte mellan vägledare från flera sektorer.

Alternativ 3:

- Extern organisationsutveckling.
- AMS ansvarar för utveckling mellan flera sektorer.
- Mångprofessionellt samarbete och erfarenhetsutbyte.

- Nya aktiviteter utförs i samverkan: e-vägledning med en gemensam plattform.

Tomas Lundberg förklarar att Visa vägen inte längre är ett projekt utan en del av den ordinarie verksamheten hos AMS och konstaterar att beslutet är förståeligt, dvs. att AMS blev huvudman, för om man "lisläser lagen" kan man enligt Lundberg "fästa den här verksamheten på en del paragrafer".

Inom Ålands arbetsförmedling kommer man nu att arbeta fram en strategi för den karriärvägledning de ansvarar för. Nyckelord för strategin är:

- Långsiktighet. Inget projekt längre utan nu är det en verksamhet som är delvis lagstadgad. Det har kommit in en långsiktighet.
- Kvalitetssäkring: involvera våra användare, uppföljning av vägledning (utvärdering med brukare), vägledarnas kompetens, förbättra tjänsterna
- Satsa på att delta i utvecklingen av e-vägledning: ägna tid åt det och resurser (pengar). Lundberg hänvisar till Cedefops⁴rekommendationer om att vid implementering av en vidgad e-vägledning välja system och innehåll efter:
 1. Relevans – hur bra passar systemet in i de åländska förhållandena
 2. Kontext – förmågan att implementera tjänsten. Vad har vi för kompetens? Personalens inställning
 3. Tillämplighet. Kommer detta att fungera i praktiken? Har vi de resurser som behövs? Tekniskt och kompetensmässigt (personal).

Samtidigt med arbetet att införliva konceptet Visa vägen i AMS regi fortsätter landskapsregeringens utbildningsbyrå med utvecklingsarbete för vägledningen inom utbildningssektorn: inom grundskolan, gymnasiet och på högskolan. Följande åtgärder har påbörjats för utveckling av vägledningen inom utbildningssektorn:

- Det pågår en revidering av lagarna. Förändra vägledningssuppdraget i lagarna. Håller på att föra in mer om karriärplanering och utveckling av karriärkompetens (CMS) hos elever/studerande på Åland
- Skett en utökning av vägledningssuppdraget. Vägledarna inom grundskolan får ett utökat uppdrag. Från och med 2021: en elev som saknar studieplats har rätt att få vägledning ett år efter att läroplikten har upphört. Detsamma kommer att gälla för studerande som avslutar gymnasiet. Studerande som saknar studieplats efter avslutade gymnasiestudier har rätt att få karriärvägledning och -planering ett år efter avlagd gymnasieexamen.
- Fortbildning till vägledare inom skolorna: från grundskola upp till högskola

Utmaningar

- Vem äger frågan om utvecklingen av Ålands system för livslånga vägledning? Vem har huvudansvaret för att vidareutveckla den strategi som togs fram i samband med Visa vägen?
- Samverkan mellan vägledare i olika verksamheter
- Samverkan mellan vägledare och andra aktörer som arbetar med vägledning
- Utveckling av en gemensam plattform för e-vägledning
- Finansieringsmöjligheterna. Finns det möjlighet att få stöd från EU?

Hur gå vidare?

- AMS vill satsa på att utveckla en vägledning med stöd av digitala verktyg – självservice-tjänster. Hänvisar till Sveriges arbetsförmedlings fem tjänster.

⁴ Europeiska centrumet för utveckling av yrkesutbildning och vägledning.

- Fortsätta med att söka lösningar för att utveckla en ”paraplyorganisation” - en åländsk koordinerande resursenhet?
- Hur skapar Åland en hållbar struktur?

Nyckeln till samordning är en gemensam digital plattform - tvärsektoriskt och mångprofessionellt.

Expertutlåtande

Dialogmötet avslutades med ett expertutlåtande från Raimo Vuorinen, forskare och projektchef vid Jyväskylä universitet i Finland. Raimo Vuorinen och hans kollega Jaana Kettunen fokuserar i deras forskning på evidensbaserad praxis för livslång vägledning, policyutveckling och användning av IKT i vägledning. Raimo Vuorinen har deltagit i samtliga dialogmöten som NVL arrangerat för utveckling av IKT & vägledning i de självstyrande områdena. Inför det här dialogmötet hade Vuorinen studerat rapporter som respektive självstyrande område lämnat till honom innan dialogmötet. Utgående från dokumenten och det som diskuterats vid dialogmötet lämnade Vuorinen följande utlåtanden.

Färöarna specifikt

Starten av ett vägledningscenter (bottom-up arbete), arbetet med styrdokumentet, möjligheten att ta en master i vägledning: alla dessa åtgärder har på sitt sätt bidragit till att man idag på Färöarna verkar ha tagit flera steg framåt i utvecklingen av system för livslång vägledning och synliggjort en ny bild av vad vägledning är och kan ge till samhället.

En kvarstående utmaning är att få en långsiktig investering i vägledningscentret, en stabilitet. Utan ett starkt politiskt stöd kan de åtgärder som nu vidtagits bli tillfälliga. För att få politiskt stöd rekommenderar Vuorinen Färöarna att till beslutsfattarna föra fram vilket mervärde vägledning kan ge till andra aktörer och till lokalbefolkningen, till exempel vid integrering av inflyttade (Identifying the wider additional value due to guidance).

Grönland specifikt

Vuorinen är imponerad över Grönlands rationella implementering av e-vägledning. Han tycker att de på ett effektivt sätt anpassat det danska e-vägledningssystemet till deras specifika behov: de fysiska avstånden, behovet av anonymitet, olika språk (Success factor in Greenland when adapted the mainland system). Kanske Färöarna och Åland, i deras fortsatta utveckling av sina e-vägledningssystem, kan dra nytta av hur Grönland gjort sin anpassning och på så sätt spara resurser? Anpassning av tekniska system kostar (inte uppfinna hjulet på nytt).

Åland specifikt

Raimo Vuorinen gratulerar Åland till resultatet av projektet Visa vägen: att Visa vägen nu är införlivad i verksamheten på Ålands arbetsförmedling (AMS). Det ger stabilitet och garanterar fortsatt finansiering (permanent service on legal basis). Utmaningen nu är att få med andra vägledningsverksamheter och utveckla den paraplyorganisation som fanns med i Visa vägens projektplan (how to invite other sectors and develop the umbrella organization) samt utreda vilket tekniskt system som ska utformas för en gemensam e-vägledning. Planen att föra samman vägledare genom en gemensam plattform är ett arbete som inte enbart bör handla om teknologi, utan om att arbeta med värdegrund, etiska riktlinjer och gemensamma behov (policy and needs).

Vuorinen rekommenderar Åland att ta tillvara den reform som nu pågår i fastlandet Finland. Vilka möjligheter till samarbete finns mellan Åland och Finland? Åland borde kunna ta tillvara tekniska lösningar som nu tas fram i Finland. Åland borde kunna spara resurser och ta tillvara kunskap från Finland och, precis som Grönland försöker göra med det danska systemet, anpassa det finska e-

vägledningssystemet till åländska förhållanden. Det är dyrt att investera i och upprätthålla digitala system.

Det framgångsrika i Finlands strategi är att den har stark anknytning till regeringsprogrammet. Hur kan det åstadkommas på Åland? Vuorinen rekommenderar Åland att inte enbart föra finansieringsdiskussioner med den politiska landskapsregeringen och berörda ministrar utan också förklara betydelsen av vägledning för hela samhället (mervärdet) och försöka få in konkreta åtgärder för livslång vägledning i det åländska regeringsprogrammet.

Gemensamma framgångsfaktor i nuläget

Vägledningscenters

Samtliga självstyrande områden har skapat en viss stabilitet i sina verksamheter för livslång vägledning. Samtliga har idag vägledningsservice för vuxna i form av centers. För Ålands del finns inget specifikt center men en karriärvägledare är anställd på Ålands arbetsförmedling vars uppdrag motsvarar de uppdrag vägledningcentren har på Färöarna och på Grönland. Olika slag av utbildningar finns och har genomförts för kompetenshöjning hos vägledarna.

Lära av varandra

Att utbyta erfarenheter med varandra och ta tillvara investeringar gjorda i respektive fastland (mainland) är fördelaktigt på många sätt, även vad gäller finansieringsmöjligheterna vid fortsatt utveckling.

Gemensamma framgångsfaktorer för fortsatt utveckling

Förse beslutsfattande politiker med bevis

Att vara självstyrda områden och små samhällen har sina fördelar men också begränsningar. Finansiering verkar vara en gemensam utmaning – en nyckelfråga. Hur få beslutsfattande politiker att finansiera/investera i utvecklingen av samordnade vägledningssystem?

Utan viljestyrka från politiskt håll är det svårare att driva utveckling eftersom utveckling kräver finansiering. Någon måste driva frågan politiskt. Utveckling av system för livslång vägledning måste ingå i regeringsprogrammen. För att få finansiering behövs en strategi och handlingsplan, inte utifrån långsiktiga effekter utan utifrån dagens behov: målgruppens behov.

För att få politiskt mandat behövs uppföljningssystem, dvs. statistik som synliggör behovets storlek och innehåll, dvs. hur många vuxna söker vägledningsservice och vilka är deras bakomliggande behov. Varför behövs resurserna? Vilka är fördelarna för samhället (individer)?

Åland har gjort en kartläggning och följt upp besökarna (uppföljningsstatistik). Grönland likaså. Kanske Färöarna ska göra detsamma för att säkerställa finansieringen av deras vägledningsscenter (permanent status) som kom till med stark drivkraft från vägledarna (bottom-up)? Finland sätter stort fokus på bevisföring (evidence), inte bara för att få beslutsfattande politiker att ta ansvar för frågan och för beslut om finansiering utan även för att få till ett ändrat mindset (theory of change).

Fortsatta utbildningsmöjligheter men i multiprofessionella team

Hur kan vi undvika överlappande tjänster? Hur kan vi komplettera varandra? Hur kan teknologin användas för att sammanföra olika sektorer? Hur kan vi skapa nya nätverk? (How to wider the guidance). Jaana Kettunen rekommenderade fortgående fortbildningar för multiprofessionella team: om att hitta teman som gör att fler aktörer är intresserade att komma med på utbildning.

Gemensamma fortbildningar för multiprofessionella team ger möjlighet att utveckla/utforma samma etiska grund (värdegrund) och synliggöra målgruppens behov. När multiprofessionella team kommer samman i en utbildning kring ett tema som intresserar alla, är det lättare att urskönja samhällets behov av vägledning i stället för enskilda vägledningsverksamheters behov av fortbildning. (What key elements do we all see?)

Sammanfattningsvis – nyckelfaktor för fortsatt utveckling

Gemensamt mindset hos politiker, hos tjänstemännen (förvaltningen) och hos de yrkesverksamma vägledarna.

How to make e-guidance attractive for politicians - One cue issue is the change in mindset – beyond our own sector. Changes in mindset means:

- *Shift the focus from Suppliers to the Users*
- *Multiprofessional teams needs to come together*
- *Not bring the old way of guidance in to the new system, instead*
- *Living with the change along side with the changes.*

Avslutande ord från Antra Carlsen – NVL:s huvudkoordinator

Vår Vision 2030

Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region

Torshavn 31.05.2017
Hvordan skaber man en strategi for livslang vejledning (LLV)?

Nuuk, 27.11.2019
Hvad er status for en digitaliseret vejledning i de selvstyrende områder?

(Mariehamn) online 29.09.2021
Vilka strategier för livslång och hållbar vägledning har vi?

Nordisk Netværk for Voksnes Læring

Antra Carlsen avslutar dialogmötet med att understryka hur lärorikt det är att hämta kunskap hos varandra (byta kunskap med varandra), från andra nordiska länder och genom olika nätverk.

Arbetet i gruppen IKT & Vägledning är avslutat. Tre dialogmöten har hållits i respektive självstyrande område. Samarbetet har framförallt bidragit till en policyutveckling, inte enbart till nytta för den fortsatta utvecklingen i de självstyrande områden utan också för de nordiska länderna.

En inspelning av Webinariet den 28 september hittas på <https://youtu.be/HGcexKlcPQU>

En inspelning av Dialogmötet den 29 september hittas på <https://youtu.be/9cZYbxTyl7Y>